మహానందిలో ఒకపూట

దోవపొడల్లాకి పరుగెత్తి మాయమైపోయింది.

విపినాంతఃపురంలో ఒక సౌందర్య లోకం నిర్మించుకుంది మహానంది. మహానంది మార్గంలో దాగుడుమూత లాడలేకపోవటం అంధత్వం. ముందుకుపోయిన కొద్దీ మార్గం మాయమవుతూనే ఉంది. మహానందికోసం పోతున్నానో, మార్గం వెంట పరుగెత్తుతున్నానో! గోధూళిలో స్నానం చేస్తున్న గొల్లకాపరులను చూస్తే, మహానంది నీటిబుగ్గలో మునగాలనే వాంఛ తీవ్రం కాసాగింది. మా కారు విమానగర్జన చేస్తోంది. అది గూడ్సుబండిని తల్చుకుంటోందని ఊహించాం. "వచ్చేశాం" అన్నాడు డ్రైవర్. నిత్యశ్యామలాంబరధారిణియైన కొండఒడిలో మారాంపట్టి కూర్చున్న 'మహానంది' నాకు కనిపించింది.

మహానందీశ్వరాలయం ముందుకు వచ్చేటప్పటికి కనపడేవి—తీరిగ్గా పేలు చూచుకుంటున్న కోతులు, ఆ ప్రక్కనే ఉన్న చెంచు స్త్రీలు—వాళ్ళూ పేలు చూచుకుంటూ వుంటారు. జాతిభేదం చేత కోతుల్ని చూచి వెక్కిరిస్తాం. పాపకు పాలిస్తూ, పేలు చూపించుకుంటున్న చెంచు స్త్రీని చూస్తే, నాకు చూస్తూనే ఉండబుద్ధి పుట్టింది. వాళ్ళు బీదలు. అట్టే చూడగా వాళ్ళు నిజంగా ఏదో ఆనందం అనుభవిస్తున్నట్లు నాకు తట్టింది. అసూయపడ్డాను. వాళ్ళ కోర్కెలకు పరిమితి ఉంది; కాబట్టి వాళ్ళకి ఆనందం సులభసాధ్యం. స్నానం చెయ్యటంకూడా ఒక కోర్కె. వాళ్ళకు ఆ కోర్కెకూడా లేనట్లు కనపడింది. వెడుతూనే మహానంది నీటిబుగ్గలో స్నానం చెయ్యాలని మహా సరదా పడ్డాను. కాని అప్పులవాడితో, చెప్పులవాడితో, ఫొటోగ్రాఫర్‌తో వెళ్ళినంత బుద్ధిహీనత ఇంకొకటి లేదు. కెమేరాని మెళ్లో వేలాడేసుకొని, పళ్ళతో నాలికను బిగించిపట్టి—అనగా నాలికను కట్టివేసి!—ఏదో ఘోరకార్యం చెయ్యబోతున్నవాడిలాగా మా మిత్రుడు పేలు తీసుకుంటున్న చెంచువాళ్ళవైపుకు తిరిగాడు. గభాల్న రెవిక సర్దుకొని, పిల్లను చంకవేసుకొని, లేచి పారిపొయ్యారు ఆ చెంచువనితలు. కోతులన్నీ చెట్లెక్కేశాయి. జుట్టతల నిమురుకుంటూ మా ఫొటోగ్రాఫర్ దేవాలయ ప్రాకారంలోకి నడిచాడు. దేవాలయావరణలో చక్కటికోలను. ఆ కోలను నిత్యయౌవన. ఆ నిత్యయౌవనాన్ని కాపాడేందుకు ఒక నందీశ్వరుడు తలవంచుకొని 'స్వాధికార ప్రమత్తత'కు లోనుకాకుండా తన పనేదో తాను చేసుకుంటున్నాడు. ఎవళ్ళపని వాళ్ళు చూచుకుంటే లోకమంతా మహానందిగా మారుతుంది. కాని లోకానికి 'ప్రశాంతత' చేతకాని పని.

ఆ కోలనుయొక్క స్ఫటిక వినిర్మలత. అందులోని చేపల రహస్య జీవితానికి దారుణమైన ఆటంకం. ముఖ్యంగా మత్స్యస్త్రీలకు చాటు, మాటు లేకుండా పోయిందని నా విచారం! అంతకంటె పెద్దబెడద మరొకటి ఉంది. ఏ గద్దో వచ్చి అమాంతం ఒక చేపను తన్నుకు పోవటం కూడా కద్దు. ఏమైనప్పటికి ఆ చేపలు, కోలనుయొక్క నైర్మల్యాన్ని పొగడుతూ చేసే నిశ్శబ్దగీతికాలాపన ప్రతియాత్రికుని మనస్సులోనూ చిరస్థాయిగా నిల్చిపోతుంది. ఆ ముప్పదిచదరపు అడుగుల కోనేరుచుట్టూ కోతులు విశ్రాంతి సుఖాన్ని అనుభవిస్తూ కాలం గడుపుతున్నాయి. కోలను లోతు ఐదు అడుగులు. కోలనునుంచి రెండు తూములద్వారా జలం బయటకు పోతూ ఉంటుంది. ఈ రెండుతూముల రాపిడీ ఫలితంగా, కోలను వీసమంతైనా క్షీణించకపోగా, దాదాపు 4000 ఎకరాల భూమి స్వర్ణఖండంగా మారిపోయింది. మహానంది ఆవరణలో ఈ నీటిబుగ్గ ఒక పారిజాతం. అది కృశించదు. నైర్మల్యాన్ని కోల్పోదు. ఇది మనకు ప్రకృతిపెట్టిన ప్రసాదం. దీనికి నందిముఖం నిర్మించిన ప్రకృతిసౌందర్యారాధకుడు ధన్యుడు ప్రకృతిని వినియోగించుకోగలగటం ఏకాగ్రమనస్సుమాత్రమే చేయగలిగినది—సాధింపగలిగినది.

ఆవరణలో పరమేశ్వరాలయముఖమంటపానికీ, ధ్వజస్తంభానికి మధ్య ఉంది కోనేరు. ఆలయంలోని శివునిపాదాన్ని ప్రక్షాళన చేసినతర్వాతే, నంది ముఖంనుంచి కోనేరులోకి జలం వస్తుంది అని వినికిడి. శివపాద ప్రక్షాళన చెయ్యటానికిముందు ఎక్కడనుంచి వస్తుంది అని అడగవచ్చు. అదే రహస్యం! ఆలయంలోని శివుడు మామూలు లింగమూర్తి కాదు. ఈ లింగమూర్తిచుట్టూ కొంత పురాణగాథ వుంది.

ఒకసారి శివుడు తపస్సు చేసుకుంటున్నాడట. రోజూ ఒక ఆవు వచ్చి ఆయనకు పాలిచ్చిపోతూ ఉండేదట. కొన్నాళ్ళకి ఆయన చుట్టూ ఒక పుట్ట పెరిగిందట. అయినా ఆ గోవు వచ్చి పుట్టకోవల్లోంచి ఆయనకు పాలిస్తూ వుండేదట. కొంపకి రోజూ క్షీణించిన పొదుగుతో వస్తున్న ఆవును చూచి గొపాలకుడు అనుమానించి, ఒకనాడు దాని వెనకాలే, దానికి తెలియకుండా వెళ్ళాడట, వెళ్ళి పుట్టకోవలలోకి ఆవు పొదుగ పోవటం చూశాడు. చిత్రం అనిపించింది వాడికి. గబగబా పుట్టదగ్గరకు వెళ్ళాడు. ఆవు ఖంగారుపడి పుట్టపైతిమిద కాలుపెట్టి తొక్కుకుంటూ పరిగెత్తింది. పుట్ట కొంత శిథిలమయింది. ఈ లింగమూర్తి ఆ శిథిలలక్ష్మీకాకతరంలో ఉన్నాడు. లింగం క్రిందకు చేతులు పోనిస్తే, కోనేరులోకి పోయే జలవాహిని అందుతుందా అని పూజారిని అడిగాను. "ఎక్కె, కొన్ని నిలువుల లోతునగాని జల అంద" దని ఆయన చెప్పాడు. కొన్ని కొన్ని విషయాలను నమ్మి వెయ్యటమే కాని ప్రశ్నింపకూడదు. స్వామి సమక్షంలో నందీశ్వరుడు మోర ఎత్తుకొని పడుకున్నాడు—కొంత వృద్ధుడైనట్లు కనపడ్డాడు.

శివుడు, పార్వతి ఒకే కొంపలో ఉండటం లేదు. శివుని కొంప ప్రక్కనే పార్వతీ నివాసం

శ్రీ జి. కృష్ణ

ఉంది. శివశిద్దరూ ఇలా విడివిడిగా ఎలా ఉండగలుగుతున్నారా అని నాకు దిగులు! పైగా శివుడు చీకట్లో నివసించటం—పార్వతిమీద కోపమేమో! కాని పార్వతి కొంపమటుకు వెల్తురులోనే ఉంది. దానితోడు పార్వత్యాలయపు ముఖమంటపాన్ని, ప్రత్యేకంగా 'మయుడు' వచ్చి నిర్మించాడు. ఆడబ్రతుకే మధురం!

ఈ ముఖమంటపం, ఆంధ్ర శిల్పకళాచాతుర్యానికి ఒక సమగ్రచిహ్నం. శిల్పి సామాన్య శిలలనే తీసికొని, రత్నాలను సృష్టించాడు. నాలుగు అక్షరాల్ని పొందికగా రాయటం కష్టం మనకు. బండరాళ్ళకు జీవం పోయటం ఒక కళ. ప్రస్తుత కాలపరిస్థితులకు లోనై, మనం ఆ కళను విస్మరించినంతమాత్రాన, దాని ఉత్కృష్టతకు లోటులేదు. ఆ కళయొక్క ఉపయోగం ప్రశ్నింపబడవచ్చు. అలా అయితే దాన్ని ఎలా ఉపయోగంలోకి తీసుకొని రావచ్చునో చూపించాలి. విమర్శించటం తేలిక. విమర్శించి, దోవచూపటం ధీరత్వం. మహాభారతాన్ని కొందరు విమర్శిస్తారు. అది అవివేకము. ఆ రోజులలో అవిధంగా రచించుట ఆచారము. చేతనైతే నీవు కొత్త పద్ధతిని చూపించు. కొత్త ఆచారాల్ని ప్రవేశపెట్టు. రేపటికి అవ్వి పాతబడతయ్యి. నిన్నటి ఆచారము నేటికి పూర్వాచారము. నేటికి, నిన్న ఎంతో, రేపటికి నేడూ అంతేకదా. నిన్నటిదినం బాగుండలేదని, దానిని కాలచక్రంనుంచి తొలగించలేముకదా. కాని రేపటిదినాన్ని మన కాలంలో లేకుండా చేసుకోటం తేలిక! నేటికి, 'నిన్న' పునాది. రామాయణంలో, ఆంజనేయుడు సముద్రాన్ని లంఘించాడని ఉంది. అది వాస్తవము కాదని ఊహించి, వాల్మీకిని బుద్ధిహీను డనటానికి వీలులేదు. ఇష్టం ఉంటే వాటిని చదువు— లేకపోతే మానుకో. నా మిత్రుడొకడు ఈ శిల్పం మూలాన లాభమేమిటి అన్నాడు. లాభం ఉండే శిల్పం ఏదో చూపమన్నాను. అలా కాదు ఈ శిల్పాలు మారాలి అన్నాడు. నిజమే—మారాలి. కాని ఆ శిల్పి 'మారను' అంటే! ఆ శిల్పికి బూతుబొమ్మలు వెయ్యటమే సరదా కాబోలు. లాంఛనప్రాయంగా ఈ ముఖమంటపపు శిల్పంలో, ఒక బూతుబొమ్మకూడా చేరింది. ఒక్క బూతు బొమ్మతోనే సరిపుచ్చటం గొప్ప విషయం. ఆ ఒక్క బొమ్మకూడా అసహజంగా లేదు. శిల్పుల పేర్లు ఆ మంటపంలోనే లభించాయి. వారు ఇద్దరు సోదరులట. అందులో ఒక సోదరుడు ఈ మంటపనిర్మాణం పూర్తి అవగానే మరణించాడట. ఇతని మరణం ఒక మాఢ అనుమానానికి కారణమయిందని నాకు మమ్మల్ని మహానందికి వేసుకువచ్చిన కారు డ్రైవర్ చెప్పాడు. రెండో శిల్పి జీవించే ఉన్నాడట. వారిది గుంపరమాని జెన్నె గ్రామము. వారిపేర్లు కీ. శే. చినవీరాచారి, వీరభద్రాచారి గారలు. సజీవుడైన ఈ శిల్పిని గౌరవించటం ఆంధ్రుల ధర్మం అని నాకు తోచింది.

మేము తెచ్చుకొన్న ఫలహారాన్ని కోతులు అపహరించాయి. నయమే! కారును నడుపుకు పోలేదు! తక్షణం బయల్దేరి మా కారు 12 మైళ్లు పరుగెత్తి నంద్యాల చేరింది. మా ఫొటోగ్రాఫర్ కెమేరాలోకన్న, నా మనస్సులో 'మహానంది దృశ్యం' బాగా పడిం దని నాకు గట్టి నమ్మకం.

శ్రీనాథుడు

(10 వ పేజీ తరువాయి)

చూడ్డానికి దివ్యమంది రంలాగుండేది. చాలా బాగుండేది. ఎంత సేపున్నా యింకా వుందామనుపించేది.

నే: దాన్నంతా అట్లాగే వర్ణించారు. తమ కనకాభిషేకం కొన్ని ఒంటెలమీది కెత్తించి తగిన సిబ్బందినిచ్చి వెంట పంపారనుకున్నారే?

శ్రీ: ఆ, ఆ ప్రభువు దర్పలోపమేమాత్రం లేకుండా సన్నాహం చేయించారు. వచ్చిన సిబ్బందిని వినుకొండనుంచి వెనక్కి పంపాం.

నే: ఓహో! అక్కడికి మీ ప్రభువు వారి సిబ్బందీ వచ్చింది కాబోలు.

శ్రీ: మా ప్రభువు సిబ్బందీ రాలేదు, మరెవరూ రాలేదు. అక్కడికొచ్చేటప్పటికి సిబ్బందీతో నవసరం లేకపోయింది.

నే: అంటే?

శ్రీ: అంటే ఒంటెల కెత్తిన ధనమంతా ఒట్టిపోయిందన్నమాట.

నే: అదేమిటండీ, ఒంటెల కెత్తిన ధనమే అయిపోయిందా! ఆశ్చర్యంగా వుందే!

శ్రీ: మాకే మాశ్చర్యంలేదు. అయిపోక ధనమైపాయె, ఉంటుందా, ఎంతకాలముంటుంది!

నే: అట్లాగంటా రేమిటండీ! ఎవరైనా పది రూపాయిలొస్తే దాన్లో అక్కరున్నట్టి ఒకట్లో రెండో వెచ్చపెట్టినా, మిగతాదంతా ఏదో తాకట్టుపెట్టుకుని రూపాయి కణాడీక్కి అప్పిచ్చి కొద్దికాలంలో అసల్నిబ్బడి చేసుకుంటారే, మీ రేమిటండీ అంత డబ్బునే—ఒక సంస్థానం కొనదగ్గది—దాన్ని సుమారు మూడువందల మైళ్ళ ప్రయాణంలోనే వ్యయపరిచారు!

శ్రీ: ఓ గిన్ని వర్థశాస్త్రవేత్తవే!

నే: కాదండీ, అట్లాగైతే నెట్లాగండీ?

శ్రీ: ఈవిషయంలో మాకు మీకు—అంటే మా కాలంవాండ్లకు మీ కాలంవాండ్లకు,—నాకు ఇతర్లకు, గొప్ప భేదాలున్నాయ్. విధవ డబ్బు కట్టనా, కుడవనా! సౌఖ్యాలు సంపాదించే వస్తువు ఉన్నప్పు డనుభవించడం, అయిపోగానే మళ్ళీ సంపాదించి అనుభవించడం మా మతం. తెల్లాడొచ్చింతర్వాత విధవ డబ్బు లెక్కపెట్టని విలువొచ్చి కూర్చుంటే లేవలేని కంకమ్మలంతా కడుపులు కట్టుకుని నాల్గు రాళ్ళు పోగుచేసి వాటిని చూచుకుని సంతోషించడ మేర్పడ్డది. మా కాలంలో, అంతకుముందు కాలంలో ధనమంటే యెంతవరకు గౌరవముండాలో అంతవరకుండేది. ఇంత విడ్డూర్యంలేదు. పైగా మానాడు బ్రాహ్మడి కదంటే అసలే విలువుండేదికాదు. కావలసిన గింజా కట్రా పాడి పంటా వుంటే చాలు. సాధారణంగా ఎక్కువుంటే లేదన్నవాడికి, అతిథి అభ్యాగతులకు పెడ్తూండేవాడు. సొంత భూముల్లాకుంటే యే నాల్గు ముక్కలో చదువుకుని, యే రాజునో షావుకార్నో అనుసరించి, వారు కుటుంబానికి, చుట్టాలొచ్చినపుడు చుట్టాలకు అక్కర్లకు నిచ్చేవాటితో కాలక్షేపం చేసేవారు. టూకీగా చెప్తున్నా.

మకు జరుగుబాటే ప్రధానం గాని ధనార్జన ప్రధానం కాదు.

నే: అట్లాగైతే కృషికి ప్రోత్సాహమేదండీ?

శ్రీ: మీ సిద్ధాంతాలు బంగారంగాను! కృషికి ప్రోత్సాహ మేమిటి? ధన ప్రోత్సాహం లేకపోతే కృషి సాగదూ? వ్యక్తిని ప్రోత్సహించడానికి యశోవాంఛ చాల్దూ? మన శాస్త్రిజ్ఞు లందరికాదు!

నే: సరే ప్రకృతం.

శ్రీ: ఏముంది, నే నట్లాటివాణ్ణి. నా కింతెందుకని ముందే అనుకుని వెంట వచ్చిన శిష్యులకు, సిబ్బందికి తగ్గ సౌకర్యాలు విస్తారైన వమరుస్తూ, నా సుఖం చూచుకుంటూ, పాత్రాలని తోచిన అడిగినవాండ్లకల్లా యిస్తూ దార్లో నక్కడికక్కడి యీశ్వరుడి పేరుతో దానాలు వగైరా చేస్తూ వచ్చా. దొనకొండ చేరేటప్పటికే అభిషేక ధనమంతా పోవచ్చింది. వినుకొండ మకాంలో మిగతదైంది.

నే: చిత్రంగా వుంది! కుటుంబం గతో?

శ్రీ: కుటుంబ మేమిటోయ్! నా భార్య ఒక్కతే: నాకు పిల్లల్లేరు. అథవా తామరతంపరగా సంతాన ముండనుకో, ముసలి ముతకా వున్నారనుకో, ఎందరున్నా—లేడటోయ్ మా ప్రభువు! ఆయన పోషించడం లేదటోయ్. పోషించటోయ్! వారి ఆస్థానంలో కవికి కనకాభిషేకం జరిగిన సంతోషం, గౌరవం వారికీ నాకూ చాలు. ఆ విధవ డబ్బును దాచి, పెంచి యేంజెయ్యాలి?

నే: ఎక్కువ కావలసివస్తే, మీ ప్రభువియ్యలేర్లి...

శ్రీ: వెర్రి ప్రశ్న! మళ్ళీ వెళ్తా మీ మాటంకొక దిక్కుకు, తెస్తాం విధవ డబ్బు. చెత్త, ఎడంకాల్తో పోగుచేస్తాం.

నే: మీతో మాట్లాడలేనండీ!

శ్రీ: మీకంతా నావంటివాడు వ్యర్థుడుగా కనిపిస్తాడు. అది మీకర్మం; మీతో సంపర్కం నాకర్మం!

నే: ఎంతమాటన్నారు! అయితే, తమ ద్రాక్షారామయాత్ర విషయం—

శ్రీ: అబ్బ! వదిలేట్టులేవే? రేపురా, మళ్ళీ మాట్లాడుదాం.

నే: చిత్తం వస్తా: (నిష్క్రమణ)

ఒరిస్సా. నైజాముదామినియన్సు. ఆంధ్రజిల్లాలు.
తమిళనాడులకు ఏజెంట్లు:
సీతారామ జనరల్ స్టోర్సు,
బరంపురం. విజయనగరం. బెజవాడ మదుర.

(Jai Hind Publicity)